

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

Art. 7. Regulæ dirigendi Conscientiam scrupulosam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

iteratò confiteri, ut nimirum ab ijs directè possimus rursùm absolvi. Et hoc quivis etiam alius, qui sub dubio se de aliquo peccato coram Sacerdote accusavit, facere potest, etiam tunc, cùm tam pœnitens, quàm Confessarius dubitant, an peccatum, quod de reliquo integrè explicatum est, sit mortale vel veniale, reservatum vel non.

ARTICULUS VII.

Regula dirigendi Conscientiam scrupulosam.

Sermo est de scrupulo propriè dicto, qualiter nimirum Conscientia, si scrupulis agitur, dirigenda sit, ut à recto virtutis tramite non recedat.

§. I.

Natura, origo, remedia & indicia scrupulosorum.

171. Nota I. argumentum, ex quo oriri potest scrupulus seu motio animi in partem oppositam illi, de qua firmum habeatur iudicium, subinde esse tanti momenti, ac ponderis, ut ob id meritò iudicetur, improbable esse, quòd antè probabile videbatur, subinde valde leve, neque tanti ponderis, ut animum à sua sententia dimovere valeat: interim tamen tale, ut eum concutiat & anxium reddat de malitia latente fortè in actu. Si priori modo contingat motio, non est propriè scrupulus, solemus tamen quandoque impropria hac scrupuli acceptione dicere, scrupulum injectum esse illi, cui rationibus urgentibus ostenditur, illicitum esse id, quod antè licitum putabat. Si ex po-

sterioris generis argumentis proveniat motio, est & dicitur propriè scrupulus. Reginald. l. 13. n. 111.

172. Nota II. scrupulum propriè loquendo sic posse describi: *Est vana quedam, id est, ex levi, vel nulla ratione oria apprehensio de malitia seu pravitate operis, conjunctum habens metum de eadem & anxietatem in voluntate.* Dixi autem: *apprehensio.* Nam aliqui putant, scrupulum pertinere ad secundam mentis operationem, atque adeo iudicium esse, erroneum quidem illud, & nulla ratione nixum; decepti fortè ex eo, quòd ex errore quoque & dubio idem quandoque oriatur effectus: experimur enim, anxietatem & formidinem peccati oriri in voluntate ex vero dubio aut errore, aut suspitione de malo, vel ejus periculo: ob hunc ergo effectum, quem etiam iudicium in voluntate parere potest, etiam veram dubitationem, opinionem ex levibus fundamentis conceptam, aut errorem vocant scrupulum. Sed non rectè; quia scrupulus potest in intellectu consistere simul cum iudicio de honestate operationis, non item dubitatio, aut iudicium de malitia ejusdem.

173. Nota III. scrupulorum genera esse ferè duo: aliquando enim sunt circa opera præterita examinanda, & dignoscenda; ut circa peccata olim commissã, eorùmque confessionem, vota facta, eorùmque impletionem, officia neglecta & similia; aliquando circa peccata & pericula deinceps cavenda; hæc sunt potissima scrupulosi paroxysmi objecta. Et ideo multi assiduè anxieque apprehendunt, peccatum esse, hoc vel illud facere, dicere, audire, omittere; in omnibus, quæ pro-

proponunt, esse verum; non esse in statu gratiæ. Unde miserè discruciantur.

174. Nota IV. Conscientiam scrupulosam non esse, ut vulgò putatur, ipsum scrupulum paulò antè descriptum, sed iudicium practicum, fundatum in scrupulo, & dictans, quid scrupulo supposito agendum sit, vel non agendum.

175. Nota V. scrupulos ex variis causis oriri. I. ex complexionem corporis redente hominem propensum ad timorem: qualis est frigida, ut apparet in fæminis, & melancholicis; frigus enim constringit, constrictio verò cordis, quæ vergit ad timorem, disponit imaginationem ad facilem propensionem mali futuri, quod est proprium objectum timoris. Unde fit, ut qui timidi sunt & apprehensivi, facile sibi malum imminere ominentur, ubi nullum imminet, atque adeo timeant, ubi non est timor. Reginald. l. 13. c. 11. n. 108. II. ex capitis imbecillitate, aliòve morbo corporis, & melancholicis ac vitiosis humoribus: hi enim, dum cerebrum, & præcipuè eam illius partem, in qua imaginatio residet, replent, inficiunt, & turbant species: unde intellectus in suis operationibus impeditur, & facile malum apprehendit, quod non est: imò quod deterius est, etiam mania, si matu- rè hic fons non obstruatur, oritur. III. Ex malo corporis Regimine, id est, ex immoderata abstinentia, vigiliâ, & aliis indifferetis macerationibus corporis: hæc enim exsiccant cerebrum, ita ut mens turbetur, & scrupuli occasionaliter generentur. Et ideo improbantur in Cap. Non mediocriter. de consecr. dist. 5. Reginald. n. 110. IV. Ex frequenti consortio & societate cum scrupulosis: est enim

scrupulositas morbus contagiosus. Reginald. n. 111. V. Ex librorum Theologicorum, præsertim tractantium de casibus Conscientiæ, minus cautâ lectione. VI. Ex occulta quadam superbia, quæ facit, ut homo iudicio suo adhærescat, ita ut intellectum nolit aliorum consilio vel iudicio submittere. VII. Ex actione scrupulosa sæpius vel aliquoties admisâ: hæc enim suo genio sollicitum reddit eum, qui timidus est, & dum angit, memoriam refricat, & ad similes actus in aliis etiam materiis vicinitatem habentibus inclinât. VIII. Ex suggestionem dæmonis, cujus proprium laqueos & angustias in animam inducere. IX. Ex divina providentia permittente, ut scrupuli excitentur vel in pœnam tepiditatis, aut delicti præteriti, vel ad animum perfectius purgandum, vel ad exercendam vel augendam humilitatem, patientiam, vel ad tollendam peccati consuetudinem &c. neque enim scrupuli tam mali sunt, ut ad nullum bonum servire queant. X. Ex ignorantia, additâ aliquando ingenii perpicaciâ, qua quis agnoscit quidem objectiones contra suam actionem, sed nescit eas solvere. Unde fit frequenter, ut timeatur tanquam peccatum, quod peccatum non est. XI. Ex nimia sollicitudine cavendi omne id, quod potest esse malum. Sicut enim, qui in angusta semita ambulans nimis attentè considerat profundum, in quod labi potest, aut circum se undique acclamari audit (cave! cades) multò magis timet lapsum, quàm loqui timeret: ita qui nimium sollicitus est de cavendo peccato (uti est, qui etiam minima quæque, quæ in hac mortali vita caveri non possunt, sollicitè considerat) phan-

phantasiæ quasi acclamanti (malum adest: cave!) aures suas nimis attentè accommo-
dat, & timore nimio percussus, ne cadat,
periculo cadendi, & contra conscientiam
erroneam peccandi se exponit. Huc spectat
tum nimius, & indiscretus Zelus non-
nullorum, qui puritatem conscientiaë con-
servandi a deo amantes sunt, ut etiam mi-
nimas quasque culpas perhorrescant, &
maximatum loco ducant: tum etiam ni-
mius & inordinatus DEI timor, quem
aliqui concipiunt ex consideratione seve-
ritatis divinae Justitiæ in puniendis pecca-
tis, cui timori obnoxius animus variarum
difficultatum objectu tanquam procella
perinde agitatur, & cum meticulosus sit,
inania quadam & horrenda spectra sibi
videre videtur. Videri potest Azor T. 1.
l. 2. c. 20. q. 5. Bardi de consc. scrup. c. 3, per
101177.

176. Nota VI. scrupulosam Conscien-
tiam his ferè indicis deprehendi posse &
cognosci. I. Ex pertinacia iudicii, quã
Doctorem consiliis non acquiescunt: unde
varios consulunt, & fatigant, ac tan-
dem nullius iudicio stant, nisi suo. II. Est
ex levi fundamento frequens iudicii mu-
tatio: unde oritur in agendo inconstan-
tia. Sic v. g. in precibus recitandis ali-
quando decies mutabunt iudicium de
his vel illis verbis non prolatis. III. est,
quod ex priori sequitur, perturbatè agere,
& cæco quodam modo in externis actio-
nibus versari. IV. est, habere reflexio-
nès impertinentes innumerarum circum-
stantiarum. V. est, timere in omnibus
peccatum, & contra sapientum & pro-
prium sape iudicium inquietum esse. VI.
est, nimium angì & turbari inter agen-
dum. Et ideo si quis in una vel pluribus

materiis diversis frequenter, & absque
idoneo fundamento dubitat & angitur,
respectu earum rerum est scrupulosus,
non tamen respectu aliarum, nisi dispo-
sitivè: facile enim, qui ita dubiè procedit,
in eum labyrinthum incidet, ut inde se
explicare nequeat, & passim incipiat agi-
tari dubiis. Qui tamen in uno vel altero
casu transeunter habet scrupulum, non est
scrupulosus; hoc enim nomen frequen-
tiam denotat: sicut nec ebriosus dicen-
dus est, aut luxuriosus, qui semel aut ite-
rum se inebriavit, aut turpem actum exer-
cuit. Potest autem aliquis ex peculiari ali-
qua causa circa unum vel alterum obje-
ctum esse scrupulosus & anxius; in reli-
quis tamen minimè timoratus, sed planè
indisciplinatus inveniri: experientia enim
constat, esse quosdam in divino obsequio
negligentes, & sine scrupulo in multis de-
linquere; qui tamen in nonnullis anxie
nimis & scrupulosè agentes, nullum finem
faciunt confessionibus generalibus, & si-
milibus. Ex dictis obiter

177. Patet, scrupulositatem aliam esse
adæquatam; nimirum in omni materia:
aliam inadæquatam, nimirum in certo:
tantum genere v. g. quidam peccant li-
berrimè, & tamen confitentur scrupulo-
sissimè: & quandoque deglutunt came-
los, & excolant culices.

178. Nota VII. Ex scrupulis diversa,
eaque haud levia mala provenire: scrup-
ulosus enim sibi & aliis nocet: Sibi qui-
dem in corpore & animo: corporis enim
valetudinem destruit, vires attenuat; ab-
breviat vitam. In anima verò proveniunt
dubia, angustia, desolationes, perplexi-
tates, desperationes &c. quibus intelle-
ctus ita obnubilatur, ut etiam in meridio

cacy-

cæcuriat, & etiam evidenter certa non ampliùs credat: bona spiritualia insipida fiunt & exosa, ut scrupulosus ineptus redatur ad obsequia, sepeliat talenta naturalia, per quæ alioqui reipub. Christianæ plurimum commodi accedere potuisset: hinc subterfugiunt scrupulosi utilia officia metu committendi peccati: Confessarius nimium vexat pœnitentes, & vicissim hi illum: alii absterrentur ab officio divino, tanquam nimis aspero, in quo vident scrupulosos tam anxie cruciari. Unde Victoria in sua Summa n. 130. ait, scrupulosos infamare Sacramenta, quasi percepta nimis difficilia.

179. His ita prænotatis nonnullæ de re proposita tradendæ sunt regulæ: sed vereor, ut frustra tradantur. Est enim id genus hominum, qui scrupulis agitantur, plerumque ita constitutum; ut vel nullum mali remedium admittant, tribus etiam anticyris non sanandi; vel in ipso remedio novas tricas sentiant, faciuntque. Miseri profectò! si qui ulli; quibus tamen, ut, quantum possumus, prosumus, studebimus. Quæ autem præscribemus, servient potissimum scrupulosos timoræ conscientiæ, qui nimirum sunt diligentes, & suæ salutis studiosi, & tam circa præterita, quam futura torquentur: non autem illis, qui sunt negligentes, & suæ salutis incuriosi, & circa peccata præterita ita cruciantur, ut tamen de cavendis parùm sint solliciti: non enim hi posteriores eodem modo curandi sunt, quo priores. Dividemus autem singula, quæ deinceps dicturi sumus, in suos paragraphos.

Sit ergo porro

R. P. Stez. Trib. Pœnit.

§. II.

Regula pro scrupulosa conscientia in genere.

180. Regula I. Licitum est, contra scrupulos strictè ac propriè sumptos, etsi perleverent, operari. Sanch. l. 1. Mor. c. 10. n. 80. Reginald. l. 13. n. 12. & l. 2. n. 112. Bonac. de pec. D. 2. p. 8. q. 4. n. 5. Palaus tr. 1. D. 4. p. 1. n. 2. Sancius D. 41. à n. 7. & alii: potest enim cum iis consistere iudicium certum de honestate operis; stante autem eo iudicio, stat etiam firma regula honestè operandi. Præterquam quod si ob quodcunque argumentum, quod facit nos formidare de eo, de cuius honestate probabiliter iudicamus, abstinere deberemus ab eodem opere, grave sanè esset & insuave jugum Christi, cum vix unquam de ulla re iudicemus sine formidine oppositi.

181. II. Non solùm licitè potest, sed quandoque etiam tenetur quis contra scrupulos agere. Sancius, Palaus l. cc. & alii: quia, qui fovet scrupulos, potest multa & gravia mala tam corpori quam animæ inferre. Non pauca retulimus supra n. 178. præter ea ergo etiam sequentia sunt consideranda. Generale autem malum, quod animæ inferri potest, est peccatum: qui enim scrupulis nimium indulgent, graviter errare, quin & peccare possunt; exponunt enim se ipsos periculo fatuitatis, aut amentiæ, aut alterius detrimenti corporalis; à majori bono, scilicet, gloriâ DEI, quam abundantius promovere possent, si scrupuli non obstarent, vecorditer se sinunt im-

pediri;

pediri; pacem cordis, jucunditatem animi, filiorum DEI genuinam notam, per summam ignaviam negligunt, & seiplos tanto bono privant; Confessario satis culpabiliter in re non levis momenti inobedientes se exhibent; nec ullo modo refractarii frenati volunt, & judicium submittere, & obsecundare iis, quos loco DEI habere convenit: accusant se de peccatis, quæ peccata non sunt, & ita sacrilegè Sacramentum faciunt irritum: etsi enim unum peccatum tanquam certum adferant, peccant tamen graviter, si se de peccato mortali falsò accusent; non dignè de DEO sentiunt, quem velut tyrannum apprehendunt, de quo sentire deberent in bonitate & simplicitate cordis. Sap. 1. sed neque de Christo Redemptore, & pretioso ejus Sanguine dignè sentiunt; his enim & similibus aliis compluribus offendunt profectò scrupulosi DEUM. Unde ad vitanda tot, nec levia nocumenta poterunt interdum scrupulosi obligari ad spernendos scrupulos; præsertim quando Confessarius aut Pater spiritualis id præcipit. Excusandi tamen ordinati sunt ob eam, quâ laborant, infirmitatem.

183. III. Licitum est, scrupulum propriè dictum, velut aliam tentationem rejicere, & absque ulla alia ratione pro arbitrio deponere, cum liceat contra ipsum agere, nec contineat sufficiens motivum respuendi aliquid, tanquam illicitum, quod aliàs rationabili de causa licitum creditur. Et ideo scrupulosus enim suis scrupulis non disputet, sed rectè contrarium faciat; maximè si accedat exemplum virorum proborum (hoc est eorum, qui &

affectum & judicium rectum habere præsumuntur) & illius auctoritas, cujus se directioni tradidit. Nec refert, quòd ipse argumenta in contrarium solvere nequeat: satis enim est, si credat Doctori gravi, & unius, vel aliorum dictis; & ut dixi, bonorum exemplum videat, & sequatur.

184. IV. Qui dubitat, an sit scrupulosus, potest ac debet Confessario, aut alteri viro docto id asserenti credere. Sanch. l. 1. Mor. c. 10. n. 81. in fine, & idcirco iisdem, quibus alii scrupulosi utuntur, juribus ac privilegiis uti ac frui. Etsi enim certum non sit, quòd scrupulum patiat, sed dubium; ut tamen non peccet contra scrupulum agendo, sufficit, quod sit probabile, esse scrupulum.

185. V. Qui dubitat, an id, in quo hæret, sit scrupulus vel non, potest id ipsum tutò abjicere velut scrupulum.

186. VI. Qui formidinem aut existimationem peccati ex levibus rationibus concipit, potest, imò debet illam deponere: est enim scrupulus.

187. VII. Scrupulosus debet se totum instar pueri committere Confessario vel alterius viri, & quidem unius tantùm in rebus spiritualibus exercitati judicio regendum; ejus dicta & consilia contra suam scrupulosam conscientiam pro oraculo habere: verè enim scrupulosus, dum turbatur, non est idoneus iudex, & semper se magis implicat. Nec tamen in singulis casibus ad eum recurreret; sed quod in uno casu responsum est, ad omnes similes casus applicabit; seque ipsum resolvere assuescet. Qui verò rem pluribus proponit, quæcumque, qui sibi tandem

dem dicat, quæ ipse coquit, seipsum semper magis impedit & intricat: paratus enim est, non credere, nisi dicenti, quæ optat, aut putat, se capere, & sibi iudicium retinet; cum tamen tutissimè possit, se iudicio sui directoris submittere, & scrupulum ejus iudicio deponere, certus, in eo se non peccaturum, etsi alter fortassis erret. Vide dicta supra n. 100.

188. VIII. Si quis ergo unius viri prudentis, probi ac docti responsum accipit, non debet alios consulere: alioqui affuefaciet animum ad inutiles anxietates diutius fovendas; imò & exponet se periculo peccandi juxta dicta loco proxime allegato, n. 119.

189. IX. Scrupulosus suam credulitatem habeat pro certitudine, pro qua levioribus fundamentis illi opus est, quam cuiquam alteri: quod intellige, quoad favorem & exemptionem ab aliquo onere, v. g. recitandi horas canonicas, confitendi, Sacri audiendi &c.

190. X. Scrupulosus non putet, regulas communes, quæ de eligenda parte tutiore, aliisque rebus similibus traditæ quibusdam solent, sibi esse applicandas, sed potiùs sciat, se regulis quibusdam generalibus & benignioribus, etsi quandoque minùs tutis, uti posse: producamus quasdam in medium, v. g. licitum esse, quamcunque sententiam probabilem sequi relicta probabiliori; probabile esse, quod sapientes viri dicunt; non esse abstinendum ab ijs, quæ viri docti & timorati faciunt, vel quæ alij sine prudentum reprehensione usurpant; vota dubia, an sint emissæ; & præcepta, an sint imposita, non obligare; posse quempiam e-

piicheiâ uti in legibus positivis, hoc est, non peccare eum, qui juxta mentem legislatoris operatur, licet offendat verba legis, nec peccare eum, qui observat legem juxta communem usum & sensum bonorum, licet is sensus videatur laxior; leges civiles defacto vel nunquam, vel certè rarò obligare sub peccato mortali; imò & Ecclesiasticas non frequenter: in audienda Missa ex præcepto, vel recitandis precibus ex obligatione voti vel præcepti satis esse attentionem externam devotam, & ideo quemlibet posse sine peccato gravi distractiones internas etiam voluntarias admittere: ad satisfaciendum alicui obligationi non requiri formalem & expressam intentionem satisfaciendi, modò ponatur ipsum opus injunctum; imò probabiliter etiam illum satisfacere, qui habet expressam voluntatem non satisfaciendi per illud opus, quod nunc facit: v. g. eum, qui audit Sacrum, recitat horas canonicas &c. ex animo non satisfaciendi, sed potiùs repetendi postea idem opus, non teneri repetere, licet velit pro non dictis aut factis habere id, quod dixit aut fecit: jam enim satisfecit legi, nec propria voluntate potest novam sibi legem imponere: nec Ecclesia præcepit aliud, nisi opus externum, de habenda expressa voluntate satisfaciendi suis præceptis nihil sollicita. Interim tamen si quis ita constitutus sit, ut planè nolit implere præceptum, affectu utique (licet non effectu) peccat: is enim actus internus malus est, & deponendus, quia est contra legem naturæ, quâ malum vetatur. His & alijs similibus sententiis scrupulosus putet, sibi licitum esse, uti, idque

tantiò certius ac tutius, quanto etiam non scrupulosi tutiores sunt, si & ipsi iisdem utantur.

191. XI. Cùm scrupuli incidunt, quotiescunque res fert, in aliud tempus differatur discussio, cùm mens turbata jam sit, & rectè judicare non valeat. Neque enim quisquam tenetur, se quolibet tempore examinare; hoc enim nimis grave foret.

192. XII. Non est obligatus homo, quovis tempore facere, quod faceret in articulo, vel periculo mortis constitutus; in eo enim articulo multa fortè faceret, quæ non sunt necessaria, & quæ non expedit facere in vita: quia hâc viâ fatuus fieret, aut in desperationis barathrum præceps iret. Reginald. l. 13. c. 12. n. 124. Laym. l. 1. tr. 1. c. 6. in fine. Bonac. de pec. D. 2. q. 4. p. 8. n. 4. in fine. Sanch. n. 81. Adde, quòd fortassis homo in articulo mortis constitutus teneatur quædam facere, quæ non tenetur in tota reliqua vita; quale est disponere de domo sua per testamentum. Quanquam, ut prædicti monent, etiam in articulo mortis quivis rectè & laudabiliter contemnat scrupulos; sicut iudicium practicum prudenter conceptum licet sequi in vita tempore bonæ valetudinis, ira etiam tempore mortis: neque enim ea circumstantia temporis diversificat iudicium. Bonac. Sanch. ll. cc.

193. XIII. Sciat scrupulosus, cùm dicitur, *bonarum mentium esse, culpam agnoscere, ubi culpa non est*, nomen culpæ vel accipi latius pro quolibet defectu, quem homo in se agnoscere & deplorare potest. Laym. l. 6. vel si accipiatur in

vulgari sensu pro peccato, merum illud, etsi sit indicium bonæ voluntatis, ex se tamen non esse laudabilem, sed certum iudicij scientiæque defectum, ut Navar. in Man. c. 27. n. 285. ex Gersono explicat. Interim tamen nihil omittendum, quod ad salutem procurandam attinet; beati enim sunt illi, qui semper sunt pavidi & timent, ne minus fecerint, quàm debuerint; dummodo in ea re servant prudentiæ moderationem; neque nimium justi sint, ne fortè dum nimium emungunt, eliciant sanguinem.

194. XIV. Attendat, quæ sit probabiliter origo scrupuli. An sollicitudo nimia, & Zelus? superbia? pertinacia? ignorantia & ruditas? & illam statim opprimat. Itaque timidus sentiat de DEO in bonitate & simplicitate cordis, ut non putetur legislator tam rigidus, & nimis durus pœnarum exactor, qui bonæ voluntatis hominibus peccata adscribat, pœnamque decernat, cùm potius onus ejus suave sit & leve: credatque neque DEUM, neque Ecclesiam utpote piam Matrem suis præceptis velle, ut homo ad insaniam redigatur, quod scrupulosò tandem contingit. Vide dicta supra n. 59. & seq. Superbus prudentiæ suæ non nimium confidat, & innitatur: pertinax suum iudicium frangat; rudis & imperitus petat & admittat instructionem, & consilium danti, præsertim Confessario, credat & acquiescat, certus, ut supra n. 187. dixi, se id faciendo practicè bene operaturum, etsi in contrarium aliquid occurrat. Quodsi scrupuli orientur ex melancholia, abundantia humorum &c. etiam medicinam adhibeat ad atram bilem.

sem ceterosque humores evacuandos: querat honestas diversiones, occupationem continuam, maximè in activis & studio ferio, quin & conservationem cum claris, & apertis hominibus; fugiat scrupulorum consortium; jejunia, vigiliis, ceterasque immoderatas corporis macerationes vitet, uti & omnem lectionem, quæ sit obnoxia hujusmodi dubitationibus generandis.

195. XV. Scrupulos vertat in remedium, ijs in materia opposita ultrò excitatis, v. g. quòd, nisi deponantur scrupuli, diffidentia in divinam bonitatem oriatur; iudicium proprium parvum, imò pravum meliori præponatur; durities assumatur; tempus & vires perdantur; foveatur amor proprius, superbia & pertinacia &c. Hæc sanè quia culpâ non vacent, facilè hominem DEI timentem inducere poterunt, ut prioribus scrupulis neglectis agat, quod ijs stantibus non fuit ausus. Et hoc est, ut ajunt, clavum clavo pellere; quod tamen si non proffit, inveteratum malum est, quod omnem respuat medicinam.

196. XVI. Cùm recurrunt scrupuli, non expedit, & ideo non debet committere scrupulosus, ut ad Confessarium, vel alium virum doctum ac pium continuo avolet, consilij causâ, (sic enim & se, & illum fatigat non sine scrupulorum augmento) sed potest (& expedit, ut faciat) ipsemet perse, absque ulla necessitate eosdem ad Confessarium vel alium directorem deferendi, operati juxta regulas ab eodem jam præscriptas, aut quas seipsum præscripturum, quales nôrit esse omnes, tum quæ datæ sunt hæcenus, tum adhuc in sequentibus dabuntur. Cer-

tè prudenter se geret ita operando, etsi fortè deprehendat aliquando, se verè malè egisse; malè quidem materialiter se egisse, non formaliter, atque adeo non peccavisse, pro certo & explorato habebit. Atque hoc si quis alius potest (uti revera potest) facere, id scrupuloso multò magis erit licitum, & quandoque etiam necessarium, ne fortè, si aliud faciat, scrupulos non tam depellat, quàm corroboret, & augeat, magno utique suo malo & damno, de quo

197. XVII. Cùm scrupuli exsurgunt, ob eos depellendos non defendat se gestu aut verbis intorquendo scilicet os, movendo aut jactando in omnem partem caput, aut dicendo: *non facio: non consentio, recede diabole &c.* rilu enim hæc digna sunt, nec scrupulorum remedia. Contemnat ergo scrupulos, nec magis eos timeat, quàm magnanimus Hercules sibilum asperis, & animum ad alia convertat, absque ullo gestu. Id quod in alijs quoque tentationibus repellendis facere convenit.

198. XVIII. Hæcenus dicta de scrupulo propriè sumpto sunt intelligenda: nam si scrupulus latè acceptus (sive dubitativus ille sit, sive opinativus) occurrat, nec contemni, nec deponi potest sine ratione: neque eo perseverante semper licitum est agere: sed in eo eventu omnino servanda sunt, quæ in præcedentibus de errore, opinione, & dubio dixi.

§. III.

Regula pro conscientia scrupulosa circa presentia & futura.

199. Regula I. Scrupulosus non tenetur

Ddd 3

netur in agendo adhibere examen & diligentiam valde mediocrem, nec tantam, quantum alij: alioqui jam janua aperta esset augendis scrupulis.

200. II. Scrupulosus nihil debet illicitum aut mortale judicare, nisi primo statim intuitu certo & sine formidine cognoscat esse tale: neque debet ullo modo in longiori earum rerum examine se detinere: sed tanquam certum sibi persuadere potest, securè se credere posse, non esse illicitum vel mortale: cum enim in rebus etiam clarissimis, in quibus nec umbra peccati est, gravem malitiam apprehendat, intolerabile profectò videtur, pro peccato ipsi habendum esse, quod ut tale vanè apprehendit. Bonac. de pec. D. 2. q. 4. p. 8. §. Quintum remedium. Sanch. l. 1. Mor. c. 10. n. 82. Palaus T. 1. rr. 1. D. 4. p. 2. n. 2. Laym, l. 1. rr. 1. c. 6. n. 2. versu 11. & alij.

201. III. Scrupulosus maxime ad se pertinere id putet, quod supra n. 12. & seq. dixi, videlicet neminem peccare, nisi eo tempore, quo operatur, aliquo modo advertat malitiam: imò (quod n. 26. dixi) ut mortaliter peccet, necessarium esse, ut determinatè nôrit & occurrat, malitiam esse gravem: cum enim scrupulosus timorata conscientia etiam umbram peccati horreat, non est ulla ratione credibile, eum rem, expressè cognitam ut moraliter malam, esse profecturum. Et ideo dum scrupulus angit, nec consilium suppetit, potest liberè agere, quod vult, modò certum non sit & evidens, id esse peccatum, & quidem grave.

202. IV. Qui valde scrupulosus est, non debet quidquam mortale judicare,

nisi jurare audeat, id tale esse. Bonac. Sanch. Palaus. ll. cc. Et si in hoc casu contingat, illum re ipsa errare, & aliquid illicitum facere, non tamen peccabit: neque ideo se hoc metu angere debet.

203. V. Inter sensum & consensum magna est discrimen. Si quis ergo sentiat turpem motum aut cogitationem, non continuo damnandus est peccati, dum motus ille rationem prævenit: imò verò neque tunc peccatum est, si, postquam ratio ejus malitiam etiam perfectè novit, molestus sit, & displiceat voluntati: tantum hoc abest, ut etiam sit materia & seminarium magni apud DEUM meriti. Neque refert, eum diutius durare, modò voluntas resistat: neque enim in nostra potestate est, hos motus ita repellere, ut vel statim desinant, vel nunquam amplius, cum desierint, redeant: sicut in nostra potestate est, ijs durantibus non consentire. Quod si tamen voluntas ejusmodi motibus & suggestionibus, cum potest, non resistat, jam ingressa est territorium peccati: & quidem si ratio attentione & consideratione aliarum rerum impediatur, delectatio dicitur subreptitia, nec ob defectum advertentia limites culpæ venialis excedit. Sed hæc diu durare non solet, cum rationem objecto suo quasi exciteret. Si ergo adest plena advertentia, neque tamen voluntas statim contra eam suggestionem insurgit, sed pigritiâ sinit motum illum aliquâ temporis morâ extendi, absque tamen probabili periculo consentiendi, adhuc tantum veniale est, majus tamen vel minus pro ratione negligentia. Sub hæc si accedat plenus voluntatis consensus, jam est peccatum grave: imò etiam

etiam tunc, quando voluntas, cum facile possit, nec ulla causa justa adsit, non consentit quidem, neque tamen etiam dissentit, sed oblectationem, quam advertit, sensui permittit; hoc enim dum facit, consentit interpretative, quod ad peccatum sufficit, ut supra n. 46. dictum est.

204. VI. Scrupulosus, si de facienda Confessione cogitet, id serio perpendat, quod de modo ejus instituendae supra p. 1. n. 7. & seqq. dixi, satis videlicet esse, cum sincera fidelitate in discutienda conscientia diligentiam medioerem adhibere: summam & exactissimam non esse opus: neque Sacramentum illud, quod in hominis medicinam & solatium institutum est, carnificinam esse oportere; adeoque ipsos scrupulos quandoque excusare posse a materiali Confessionis integritate. Ceterum de nullo alio peccato, quam quod ab ultima Confessione commisit, ad hoc Sacrum tribunal deferendo cogitet.

205. VII. Quotiescunque homini aliquid vel dicere vel agere volenti, quod ab Ecclesiae usu, vel majorum nostrorum sensu non dissonat, quodque in DEI Gloriam tendit, occurrit suggestio, dissuadens illud propositum, adductam vel vanam gloriam vel alterius cujuscumque mali fucata quaedam ratione, tum ad DEUM est elevanda mens, & si quidem dictum illud vel factum ad ejus gloriam spectare videatur, vel certe non esse contrarium; recta adversus ejusmodi cogitationem tendendum erit, & obstrepenti nobis inimico cum S. Bernardo respondendum; neque propter te coepi, neque propter te desinam.

§. IV.

Regula pro conscientia scrupulosa circa praterita.

206. Regula I. Dubia scrupulorum in meliorem partem sunt explicanda; si enim in dubio faveretur libertati possidenti, æquum est, ut idem etiam in scrupulis fiat, Sanch. n. 84. Bonac. §. Tertium est. Si ergo scrupulus occurrat de realiqua praterita, an scilicet consenserit cogitationi turpi, blasphemiae, invidiae &c. scrupulosus, nisi certo ei & absque investigatione constet, non reputet se consensisse, & peccasse mortaliter; imò valde scrupulosus non debet judicare, se plenum consensum dedisse, nisi jurare audeat, se dedisse. Sanch. n. 82. Palaus l. c. ob rationem sup. n. 201. indicatam.

207. II. Si scrupulosus in suis functionibus bene peragendis diligentiam saltem medioerem adhibuit, neque certo, aut rationabiliter scit, se à tali consuetudine defecisse, aut aliquid intermisisse, credat, se suo officio satisfecisse. Unde non confitebitur necessario, nisi ea, quae scit esse, & commissa, & simul mortalia, neque unquam hætenus penitentiae clavibus esse subiecta. Sanch. n. 84. & seqq. Laym. versu VI. Palaus n. 4. imò & quis alius non scrupulosus hoc potest facere, & expedit. Adde scrupulosum non teneri tale quid confiteri, nisi jurare audeat, ea quae commisit, & fuisse peccata mortalia in se, & se plene consensisse, & nunquam confessum esse. Confessiones ergo prateritas non repetet, neque instituet generales: sed ubi semel

semel vel Confessarii vel etiam suo, saltem probabili, iudicio iudicavit, integrè se confessum esse, acquiescet (quod etiam non scrupuloso serviet) ad quod etiam tenebitur: alioqui infamabit Sacrum Pœnitentiæ Tribunal, & vehementer odiosum reddet. Sancius *D. 41. n. 20.* & impiè imò etiam indignè de DEO sentiet, dum apprehendet, eum, etiam suppositâ pœnitentiâ, peccata non remisisse, quod directè repugnat tum Veritati, tum Fidelitati Divinæ. Similiter dum de recitatis psalmis, de administratione Sacramentorum, de prolata v.g. absolutionis forma &c. anxius est & anceps hæret, credat, se ita egisse, & pergat in opere incepto. Fill. *tr. 21. n. 182.* Etsi enim alii contrarium eligere debeant, eò quod præceptum orandi, confitendi; &c. sit in possessione, & ideo ipsis tutior pars eligenda sit, hoc tamen tunc solùm intelligendum est, cum dubium est rationabile, & nulla ipsis probabilis ratio favet: at scrupulosus mera anxietate laborat, nullo fundamento rationabili nixus. Quodsi tamen agarur de præiudicio tertii, seu damno spirituali, & Sacerdos hæsitet, an absolverit, v.g. morti proximum, repetat absolutionem sub conditione vel expressa, vel tacita. Bardi *de Consc. scrupul. c. 6. §. 4. n. 12.*

208. III. Quia tamen scrupulosi sæpe de præteritis peccatis non tam anguntur, quòd putent, se ea non esse confessos, quàm quòd metuant, ne absque sufficienti dolore sint confessi, idcirco sciant, ad Confessionis valorem juxta dicta supra *p. 2. n. 38.* sufficere solam attritionem, etiam eognitam ut talem, seu

dolorem de peccatis ob eorum turpitudinem, metum gehennæ &c. Hunc verò illos habuisse vel habere, vel ipsa anxietas testatur. Neque ut supra *p. 2. n. 13.* dixi, necessarium est, ut dolor ille sit sensibilis, vel valde intensus. Quare nec sensibilius, nec intensius debet quis de peccatis dolere, quàm de morte v.g. matris: sufficit, si ea detestetur ut contraria DEO. Quid verò facilius est, quàm hunc aut similem affectum ex animo concipere: *vellem, nunquam me peccasse, quia DEO displicet: quia penam à DEO infligendâ merui* &c. De proposito emendationis non est scrupulosè metuendum: etsi enim expressum non concipiatur, factis tamen jam includitur in prædicto actu. Stultum igitur est, torquere se, & velle scire, an talem dolorem certò habuerit; an ritè omnia peccata sit confessus, & similia, quæ sine speciali revelatione divina infallibiliter sciri non possunt. Videatur Bresser. *c. 6. n. 66.*

209. IV. Scrupulosus potest sibi peculiariter applicare regulas illas, quas supra pro conscientia maximè verò pro probabili dedi: eæ enim multò magis ipsi fervient, quàm reliquis.

§. V.

Regule pro conscientia scrupulosa, non timorata.

210. Inter scrupulosos reperiuntur nonnulli, qui sunt conscientie minimè timoratae, sed satis laxæ: hi fere nullo unquam circa agenda metu anguntur, sed solùm circa præterita & commissa; iis enim postquam aliquid contra rectam rationem

tionem admiserunt, conscientia statim quasi à tergo instat, & continuo instat importuni monitoris inclamat: quid? & cur hoc fecisti? idque ex proprio suo officio; ejus enim est, accusare & reprehendere: quod maximè ad præterita spectat. Unde dicimur habere remorsum conscientia, id est, agnoscere, nos malè fecisse, peccasse &c. Quia verò hi nondum omnem DEI timorem abjecerunt, (vel leat enim à se DEUM non esse offensum) idcirco valde solliciti sunt de manello, quo sua facta tegere possint, & excusare. Vident enim verò materiam & subjectum culpæ, & ideo timent, angunturque. Felices sanè! si de cavenda culpa æquè ac excusanda laborarent.

211. Ceterum, qui ejusmodi sunt, ferè non habent alias suarum operationum Regulas, quàm reliqui non scrupulosi. Bonac. de pecc. D. 2. q. 4. p. 8. n. 4. Sanch. l. 1. Mor. c. 10. n. 86. & præter eas, timorem DEI, non illum quidem, quem servilem appellant, & habent, qui nisi metus mali, aut gehennæ esset, neque se in officio continerent, neque pluris fortè facerent peccata, quàm crepitum digiti: sed illum, quem filialem vocant, & habent, qui peccata fugiunt, quia timent, ne per ea DEUM offendant, ejusque odium & indignationem incurrant. Hinc qui tales sunt, de præteritis se accusent, & deinceps suometipso discant esse cautiore: & si ita ancipites hæreant, ut nequeant se determinare in alterutram partem, referant, quod egerunt, ut dubium: salva enim tunc res est: neque postea, si animadvertant esse certum, tenentur illud iteratò in Confessione explicare, ut supra n. 170. dixi.

R. P. Stoz Trib. Pœnit.

§. VI.

Regula pro confessario, vel direttore scrupulosi.

212. Is servanda omnino curet ea, quæ hæctenus pro remedijs scrupulorum dicta sunt: & insuper ex ijs suas & ipse Regulas sequentes colligat. Regula I. Ante omnia necesse est, ut, qui scrupulosum directurus est, agnoscat eum verè scrupulosum esse: quo deprehenso videat, num idem sit timorata conscientia, vel laxa: unde, & quâ origine hoc malum sit ortum: hoc enim ignorato non possunt non omnia plena esse periculi: ferè sicut si medicus corporalis neque morbum, neque morbi causas & originem sciat, & tamen applicet medicamenta, non potest curatio non esse proximè periculum.

213. II. Curabit, ne in hoc morbo tollendo impatientia succumbat: si enim ulibi forti & constanti patientia est opus, hic sanè est: non enim immeritò Cajetanus hicubi exclamat: vae! vae! Confessario habenti verum scrupulosum.

214. III. Confessarius, vel alius vir doctus dux scrupulosi, gerat se instar oraculi Delphici auctoritative, & resolute respondendo, sine ulla hæsitacione, ne timidiùs loquendo scrupulos augeat: nec responsionis suæ ullam rationem aut probationem adferet. Illi autem omniùta optime scrupulos eximere nòrunt, qui ipsi aliquando ijs agitati sunt. Hac de causa DEUS quandoque viros magnos, ad salutem plurium destinatos, aliquamdiu scrupulis exerceri passus est, ut alios possent juvare: cujus exemplum habemus in nostro P. Jacobo Alvarez, qui

Ee e

post-

postquam scrupulis, quibus mirum in modum per annos complures vexatus est, liberatus est, quid pro salute animarum egerit, nōrunt, qui ejus vitam legerunt.

215. IV. Non solum intra, sed etiam extra Confessionem sæpe non admittat scrupulosum ad aperiendos scrupulos, quos vellet etiam consilij capiendi causā exponere: imò reprehendat, & jubeat, ne scrupulos aperiat: nisi enim hoc faciat, nunquam finem imponet scrupulis, Bonac. de pecc. D. 2. q. 4. p. 8. n. 3. §. addo denique.

216. V. Non permittat scrupuloso Confessiones generales, absque evidenti necessitate; illique persuadeat, ut à peccatorum præteritorum memoria perinde ac à dæmonis suggestionibus abhorreat: non enim hæc tam frequens peccatorum repetitio & recordatio remedium est, sed feminarium scilicet malorum. Cogitationes turpes, infidelitatis, blasphemiarum &c. si semel aut iterum audire velit confessarius, judicans, id ad curationem & consolationem penitentis conferre, id faciat, sed unā persuadeat penitenti, se non in ordine ad Confessionem, sed solum id ad consilium permittere, si non sint certa peccata.

217. VI. Interdum etiam, si quis præter scrupulos nullam aliam ad Confessionem materiam adferat, sine absolutione eum ad Sacram Eucharistiam dimittat.

218. VII. Dubia & hæsitaciones scrupulorum semper in benigniorem partem interpreteur, memor doctrinæ supra traditæ, quod dubia, quæ ab alijs confitenda sunt, à scrupuloso non sint: & dubia, quæ in alijs fortè peccata cen-

sentur, in scrupuloso non præsumantur; interrogationes minutiores, & fortassis pro alijs necessarias ad peccatorum species cognoscendas, non inculcet. Requiritur prudentia Confessoris, ne nimium penitentem torqueat alijs & alijs interrogationibus minutissimis, sciens, quod nunquam ita exactè illum examinabit, ut ab alio doctiori non possit ulterius interrogari: sicut etiam ex parte penitentis prudentia requiritur, ne se in examine conscientiarum nimium vexet, sed humano examine sit contentus: quod cum etiam ad non scrupulosos pertineat, quid non de scrupulosis dicemus?

219. VIII. Promittat, se pro eo, si obsequatur, ad DEI tribunal responsurum, quod nonnunquam (sed non temerè) faciunt exercitati & spirituales Superiores pro conditione, & necessitate Personarum.

220. IX. Eò inducat scrupulosum, ut animo sit paratus ad parandum cæcæ obedientiæ, vel saltem ad conandum ita parere: quod si non faciat, pro incurabili illum habeat.

221. X. Eum DEO sæpe commendat; erigat animo, interdum etiam paulò asperius reprehendat, & dimittat, si quando consilio dato nolit acquiescere.

222. XI. Si quando inciderit in scrupulosum laxæ conscientiarum, eum ad timorem DEI, ad frequentes item Confessiones & Communiones adducat. Interim tamen, si verè scrupulosus est, non est cum illo tam severè, quàm cum alijs agendum, sed regulæ prædictæ cum eodem benevolè & prudenter sunt observandæ: alioqui facilè propter molestiam, quam etiam ejusmodi scrupulosus sentit, & pro-

& propter laxam conscientiam, quâ laborat, omnem confessarij curationem fugiet, peribitque.

223. Sed enim quia mentionem conscientiae scrupulosæ & laxæ fecimus, placeat pauca adferre, quæ faciant ad indicandum discrimen inter scrupulosum & laxum. Itaque

XII. Indicia illa ex varijs desumuntur. Et I. quidem ex comparatione aliorum hominum: qui enim spernit, & pro nihilo habet, quæ alij prudentes & boni viri communiter sibi religioni ducunt, laxus est: qui verò timet, quæ alij flocci faciunt, scrupulosus. II. Ex credulitate vel incredulitate: qui enim concionatoribus non credit, eorum reprehensiones, ut immodicas exaggerationes spernit: laxus est: contra qui confessarijs, aut alijs viris doctis ac bonis, factum excusantibus non credit, scrupulosus. III. Ex interrogationibus: qui enim proprio confitens judicio procedere solet, non adeò doctus, nemine consulto, laxus est: qui verò in rebus etiam claris dubitat, sibi que difficilibus alios atque alios identidem consulit, scrupulosus. IV. Ex modo confitendi: qui enim non satis accuratè speciem & numerum peccatorum exprimit, laxus est; qui verò hæsitanter,

perturbatè, dubiè &c. confitetur, idem sæpius repetens, sibi nunquam satisfaciens, scrupulosus. V. Ex modo agendi: nam præcipitanter & inconsideratè progredi in rebus incertis & periculosis, indicium est laxitatis; contra non acquiescere probabili doctrinæ Theologorum, sed semper evidencias & demonstrationes quærere, est indicium scrupulositatis. VI. Ex modo orandi. Nam qui velociter & vagè præscriptas preces deproperat, sæpius interrumpendo, circumspiciendo, colloquendo &c. laxus est: qui verò anxie precatur, sæpius subsistit, eadem repetit, scrupulosus. Præter has conscientias datur alia, nimirum Timorata, cujus differentiam à ceteris facilè colliges ex dictis.

224. XIII. Sunt & alia scrupulorum remedia, quæ Spiritus Sanctus docebit; sine cujus gratia neque remedia hæc, neque consilia scrupuloso sunt profutura. Jam verò hæc, quæ hætenus pro Instructione Pœnitentium, velut Reorum, ad Sacrum Fori interni Tribunal accommo diximus, sufficiant ad majorem illius *Agni immaculati*, qui suo nos pretioso sanguine à peccatis lavit, & eripit à ventura ira, gloriam & honorem.

P. S.

Trib
Poeni
E

Faint, mostly illegible text in two columns, likely a manuscript page with bleed-through from the reverse side.